

Біліченко Валерій Віталійович,
старший викладач кафедри ТСП
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

СВІТОВИЙ ДОСВІД ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ПОЛІЦІЇ ТА ЙОГО ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Для кожної сучасної розвиненої країни важливим завданням було реформування правоохоронних органів та правоохоронної системи, до якого кожна з країн підходила з надзвичайним старанням та професіоналізмом та з урахуванням вже набутого досвіду країн-попередників.

Зважаючи на це, актуальність та важливість вивчення і дослідження досвіду європейських країн, які вже пройшли цим шляхом, значно підвищилась для України на сучасному етапі євроінтеграції. Адже реформа правоохоронних органів та правоохоронної системи є однією з найважливіших вимог для вступу України до Євросоюзу. Не менш важливим для нашої країни є не тільки вивчення досвіду інших країн у цьому питанні, а й запровадження його для підготовки нових висококваліфікованих кадрів поліції в Україні.

Сьогодні українські вчені досягли значних результатів у дослідженні цілої низки проблем професійної підготовки кадрів поліції зарубіжних країн. Різні аспекти професійної підготовки працівників поліції та їх правової культури вивчали юристи, філософи, педагоги, соціологи, психологи та інші фахівці, а саме: О. Буданов, В. Бутилін, О. Губанов, О. Зубков, В. Ілларіонов, В. Райко, М. Козяр, М. Кіреєв, Л. Колодкін, О. Кононов, О. Коренєв, В. Коробов, О. Крилов, В. Мельник, В. Морозов, С. Полежаєв, В. Сальников, В. Сергєвнн, О. Столяренко, В. Чернявський, І. Шушкевич та ін. Із зарубіжних вчених і практиків значний внесок у дослідження теоретичних і організаційно-правових проблем поліцейської діяльності різних країн зробили М. Бентон, Р. Бойд, Д. Брандес, П. Вікстрем, А. Воллмер, Ф. Гортєзі, Д. Грін, А. Даттон, Ф. Дєніз, А. Кєллі, В. Леонард, С. Ойгард, М. Пагон, Р. Перкінс, Дж. В. Поттер, Д. Свон, Р. Таннехілл, О. Уїлсон, Р. Уолмслі, П. Уейс, П. Фармер, С. Філіпс, А. Б. де Фонтєне, З. Франке, Р. Харріс, Л. Шєрман, Г. Шнайдер, В. Штерн та ін. У публікаціях цих авторів всебічно висвітлено питання професійної підготовки співробітників правоохоронних органів.

Ясна річ, що всебічне і комплексне висвітлення проблематики організації та здійснення підготовки поліцейських в різних країнах потребує спеціального комплексного дослідження, використання великих масивів інформації загально-правового, відомчого нормативного, організаційного, фактичного (оперативно-службового, статистичного, методичного тощо) характеру. Скажімо, в Китаї або Ефіопії принципи побудови системи кадрової підготовки правоохоронців будуть разюче відрізнятися від тих, що працюють у США.

Починаючи розгляд аналізу особливостей систем професійної підготовки майбутніх правоохоронців в європейських країнах, було б доречним підкреслити, що в сучасному демократичному суспільстві поліцейська служба є дуже поважною професією і дуже складним видом соціальної діяльності. Невипадково освітній, правовий і культурний рівень поліцейських розглядається як основна складова, яка забезпечує прогресивний розвиток поліції, а поліцейська освіта – як сильний резерв підвищення ефективності поліцейської діяльності. У зв'язку із цим системи професійної поліцейської освіти європейських держав мають на меті готувати в своїх навчальних закладах професіоналів різного рівня і для будь-якої поліцейської діяльності, де формування правової культури виявляється не тільки в писаних нормах, тобто в конкретних текстах, але і в практиці їх реалізації, виконання. Чим точніше практика застосування права відповідає змісту норм і принципів права, тим вище правова культура. Правова культура залежить від правової свідомості. Світовий досвід показує, що правова культура вища там, де людина і держава виступають як рівноправні партнери, де існує їх взаємна відповідальність один перед одним [1]

При опрацюванні системи підготовки поліцейських у **Польщі**, її структури та методів навчання використовувався досвід поліції Франції, Німеччини, Великобританії та Голландії. Відповідно до Закону про поліцейську службу в поліції може служити громадянин Республіки Польща з доброю репутацією, який не відбував покарання, має середню освіту, а також фізичні і розумові здібності, достатні, щоб служити в збройних формуваннях та дотримуватися особливої службової дисципліни.

Кандидатами на навчання є особи, які мають хоча б середню освіту. Основні завдання – розвиток базових навичок та практичної техніки для виконання основних поліцейських обов'язків. Особи, які пройшли підготовку цього типу, що проводиться в центрах підготовки поліцейських та є обов'язковою для початківців, призначаються на нижчі посади. З 2001 р. базова підготовка офіцерів польської поліції спрямована на набуття суто спеціальних навичок. Крім теоретичних знань, офіцери поліції набувають і покращують практичні навички, необхідні для виконання завдань, які будуть виконувати після закінчення підготовки. Протягом підготовки велика увага приділяється формуванню в офіцерів поліції наступних рис: самодисципліна, чесність, обов'язковість, відповідальність і мужність. Базова підготовка складається з двох стадій:

1) першу стадію базової підготовки проходять офіцери всіх поліцейських служб;

2) офіцери поліції підрозділів з профілактики злочинності та кримінальної поліції повинні пройти другу стадію базової підготовки – спеціальну підготовку, тривалість якої визначається характером майбутньої посади. У середньому вона триває близько чотирьох місяців (в Україні – 5-6 тижнів).

Програму навчання для цієї стадії вибирають відповідно до спеціаліза-

ції групи: профілактика злочинності, контроль за дорожнім рухом, оперативна робота, експертологія, оперативна техніка [2].

При підготовці співробітників поліції **США** приділяється значна увага психологічній підготовці. Різноманітність її видів залежить від обсягу функціональних обов'язків, місцезнаходження, специфіки діяльності поліцейського органу, що пов'язано з фінансовими можливостями, характером задач, що вирішуються та проблем персоналу, які виникають під час служби. Два аспекти психологічної підготовки є універсально поширеними: 1) заняття з розвитку компетенції у сфері комунікації і людських відносин; 2) заняття, консультації з підготовки до протидії професійному стресу. Мета занять – формування установки поліцейських на людські стосунки, спілкування і розвиток їх як особистостей, здатних вирішувати проблеми з позицій інтересів суспільства, навчання ефективним діям в агресивному середовищі. Заняття включають освоєння ними репертуару ефективної тактики і техніки професійної поведінки: з різними категоріями населення, дій в кризових ситуаціях. У 70-е рр. сталося бурхливе зростання програм психологічної підготовки до втручання поліції в кризові ситуації сімейних конфліктів, професійного спілкування з наркоманами, терористами, потерпілими, душевнохворими, старезними. Поліцейських вчать маніпулювати вербальними і невербальними методами спілкування таким чином, щоб поліпшити контроль над громадянами і знизити небажану ескалацію сили. Особлива увага приділяється умінню слухати і техніці опиту [3].

У **Великобританії** традиційно існують досить жорсткі вимоги до набору, підготовки та просування по службі поліцейського персоналу. Ще у 1920 році англійські фахівці констатували, що людина не може бути добрим поліцейським, якщо вона не має більш ніж середніх розумових здібностей, доброї пам'яті та спостережливості, у ній повинні поєднуватись високі моральні, розумові якості, які не є обов'язковими для людей іншої професії. Поліцейський завжди повинен діяти тактовно та розсудливо, виявляти ініціативу за різних непередбачених обставин. На поліцейського покладається значно більша відповідальність, ніж на посадових осіб інших спеціальностей [4].

У сучасних умовах особи, які виявили бажання поступити на службу в поліцію, зобов'язані подати заяву на ім'я начальника поліцейського управління або дільниці, який приймає рішення про допуск кандидата до конкурсних іспитів або про відмову. Кандидати на службу повинні бути віком від 18,5 до 30 років і мати зріст не нижче 1,72 м для чоловіків і 1,62 м для жінок. Наказ про зарахування кандидатів на службу підписується після успішного проходження п'яти вступних випробувань, а саме: подання заяви, співбесіда, тести випробування оцінки фізичної придатності до служби, заповнення опитувального листа щодо благонадійності та медичного опитувального листа та прийняття присяги у присутності мирового судді.

Шлях реформування правоохоронної системи **України** розпочався навесні 2014 року, коли серед експертів почалися розмови стосовно проведення ре-

форм у силовому блоці. Після проведення виборів нової влади та формування складу законодавчих та виконавчих органів почався процес складних реформ, метою яких було викорінення корупції та беззаконня з судової та правоохоронної систем.

Для проведення якісних реформ владою прийнято рішення використати успішний досвід закордонних партнерів. Саме з цією метою Кабінет Міністрів України призначив Еку Згуладзе першим заступником міністра внутрішніх справ, що зіграло значну роль в створенні і розвитку української поліції. Згуладзе була заступником міністра внутрішніх справ Грузії з 2005 до 2012 року в часи президента Міхеїла Саакашвілі й на цій посаді брала активну участь у радикальному реформуванні грузинських органів внутрішніх справ. Восени того ж року Міністр внутрішніх справ Арсен Аваков представив концепт майбутньої реформи Міністерства внутрішніх справ, в якій передбачалось створення Національної поліції як центрального органу виконавчої влади. Впродовж 2014–2015 років йшла активна робота над законом, який регулював би роботу поліції. Таких законів було підготовлено два, від Президента та від Уряду. Урядовий законопроект отримав назву «Про Національну поліцію», а його альтернатива, підготовлена пропрезидентською більшістю, – «Про поліцію і поліцейську діяльність».

21 травня 2015 року Верховна Рада України підтримала в першому читанні законопроект № 2822 «Про Національну поліцію». За відповідне рішення проголосували 284 нардепи при 226 мінімально необхідних, тим самим Рада дала «зелене світло» Національній поліції.

Стаття 52. Конкурс на посаду поліцейського

1. З метою добору осіб, здатних професійно виконувати повноваження поліції та посадові обов'язки за відповідною вакантною посадою, у випадках, передбачених цим Законом, проводиться конкурс на службу в поліції та/або на зайняття вакантної посади (далі – конкурс).

2. Проведення конкурсу здійснюється з урахуванням рівня професійної компетентності, особистих якостей і досягнень кандидатів на прийняття на службу та зайняття вакантної посади.

3. Конкурс на службу в поліції обов'язково проводиться серед осіб, які вперше приймаються на службу в поліції з призначенням на посади молодшого складу поліції.

4. Комплектуванню в порядку просування по службі посад молодшого, середнього та вищого складу поліції, крім випадку, передбаченого частиною третьою цієї статті, за рішенням керівника, уповноваженого призначати на такі посади, може передувати або проведення конкурсу, або проведення атестації.

5. Конкурс проводиться відповідно до Типового порядку проведення конкурсу на службу до поліції та/або зайняття вакантної посади (далі – Типовий порядок проведення конкурсу), що затверджується Міністром внутрішніх справ України.

Типовий порядок проведення конкурсу визначає:

- 1) умови проведення конкурсу;
  - 2) вимоги щодо оприлюднення інформації про вакантну посаду державної служби та оголошення про проведення конкурсу;
  - 3) повноваження поліцейської комісії при проведенні конкурсу;
  - 4) порядок прийняття та розгляду документів для участі в конкурсі;
  - 5) порядок проведення тестування, співбесіди, інших видів оцінювання кандидатів на службу в поліції та/або зайняття вакантних посад;
  - 6) методи оцінювання кандидатів на службу в поліції та/або на зайняття вакантних посад державної служби.
6. Рішення про оголошення конкурсу приймає керівник органу поліції, якому надано право приймати громадян на службу в поліції та/або призначати на відповідну вакантну посаду.
7. Конкурс проводиться відповідною поліцейською комісією.

Стаття 57. Атестація поліцейських

1. Атестація поліцейських проводиться з метою оцінки їхніх ділових, професійних, особистих якостей, освітнього та кваліфікаційного рівнів, фізичної підготовки на підставі глибокого і всебічного вивчення, визначення відповідності посадам, а також перспектив їхньої службової кар'єри.

2. Атестація поліцейських проводиться:

- 1) при призначенні на вищу посаду, якщо заміщення цієї посади здійснюється без проведення конкурсу;
- 2) для вирішення питання про переміщення на нижчу посаду через службову невідповідність;
- 3) для вирішення питання про звільнення зі служби в поліції через службову невідповідність.

3. Атестація проводиться атестаційними комісіями органів (закладів, установ) поліції, що створюються їх керівниками.

4. Рішення про проведення атестації приймає керівник поліції, керівники органів (закладів, установ) поліції стосовно осіб, які згідно із законом та іншими нормативно-правовими актами призначаються на посади їхніми наказами.

5. Порядок проведення атестації поліцейських затверджується Міністром внутрішніх справ України [5].

З огляду на вищезазначене ми можемо стверджувати, що реформування системи МВС України розпочате з урахуванням досвіду країн-попередників та з використанням досвіду фахівців розвинутих країн, які вже пройшли цей етап реформування.

Також слід зазначити, що українським науковцям ще не раз доведеться тісно співпрацювати з фахівцями та представниками інших країн для отримання та впровадження позитивного досвіду у цій сфері та докласти значних зусиль, щоб досягнути певної мети.

1. Вишне夫斯基 А. Ф. Общая теория права / А. Ф. Вишне夫斯基, Н. А. Горбатюк, В. А. Кучинский ; под общ. ред. А. Ф. Вишневого. – 2-е изд. – Минск, 1999.
2. Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://khp.org/index.php?id=1399022448>.
3. Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://prawo.in.ua/1r/de-05877.html>.
4. Губанов А. В. Полиция зарубежных стран. Организационно-правовые основы, стратегия и тактика деятельности / А. В. Губанов. – М., 1999.
5. Про національну поліцію : Закон України.

Надтока Олена Володимирівна,
голова ГО «Громадська законотворча ініціатива»

ЯК ФОРМУЄТЬСЯ КАДРОВИЙ КОРПУС ПОЛІЦІЇ В КРАЇНАХ ФРАНЦІЇ, ВЕЛИКОБРИТАНІЇ, США І ЩО КОРИСНЕ МОЖЛИВО ЗАСТОСУВАТИ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

Система професійної підготовки кадрів правоохоронних органів повинна залежати від принципу їх організації, в деяких країнах вбачається залежність поліцейської освіти від ряду політичних аспектів. У поліцейських системах західних країн професійна підготовка співробітників поліції розглядається в якості одного з істотних резервів підвищення ефективності поліцейської діяльності.

Проблеми якості підготовки поліцейських всіх категорій і рангів мають розглядатися на вищому рівні державного управління. Доречно передбачити спеціальний розділ в законі про поліцію, присвячений підготовці співробітників Національної поліції, де визначити зміцнення зв'язків і контактів з населенням, основні напрямки підвищення професійного рівня поліцейських, які включають вдосконалення спеціальних навичок, розвиток особистої ініціативи, тощо.

Зазвичай, в більшості західних країн поліція має власну систему освіти, яка складається з наступних основних ланок: 1) початкова форма навчання на службу в поліцію, як і подальша форма навчання рядових, проводиться найчастіше в навчальних центрах територіальних поліцейських формувань; 2) підготовка командних кадрів поліції в спеціальних вищих поліцейських навчальних закладах, а також в загальних навчальних закладах (наприклад, в університетах), які мають спеціальні програми для підготовки майбутніх поліцейських; 3) підвищення кваліфікації та спеціалізації поліцейських кадрів за певними видами діяльності.

Як приклад хочу навести Францію, де система підготовки поліцейських кадрів носить централізований характер і є однією з найстаріших у світі. В даний час у Франції існує 20 шкіл навчання рядових поліцейських, дві школи підготовки середньої ланки і школа комісарів поліції.

На службу в поліцію приймаються громадяни Франції у віці від 17 до 35 років, що мають середню освіту, гарне здоров'я і напрямок, затверджений префектом. Перед тим як зайняти будь-яку посаду в поліції, той, хто надходить на службу, зобов'язаний пройти підготовку в одному з поліцейських навчальних